

OM DANSK-TYSK POLITISAMARBEJDE UNDER BESÆTTELSEN

Af ERLING ANDRESEN

Den 31. januar 1992 forsvarede adjunkt Henrik Stevnsborg på Odense Universitet sin doktorafhandling om *Politiet 1938-47* med undertitlen "Bekæmpelsen af spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed".

Forfatteren har haft adgang til arkiver, som andre hidtil har været afskåret fra, og har derfor kunnet fremlægge et materiale, som også for den, der som voksen har oplevet denne periode, indeholder nyt og interessant stof.

Men dermed er det bedste, der kan siges om afhandlingen, også sagt.

Denne artikel er ikke en anmeldelse af bogen, men – på opfordring af tidsskriftets redaktion – en lidt ændret gengivelse af min opposition ex auditorio på Odense Universitet, og vedrører alene perioden fra 1942/43 til 19. september 1944, den dag, hvor det danske politi ophørte med at fungere, og en stor del af politikorpset blev interneret og sendt til tysk koncentrationslejr.

Stevnsborg lægger i sin indledning ikke skjul på, at bogen er et arbejde, bestilt af Politi-historisk Selskab, hvis bestyrelse er ledende politifolk. Dette præger fremstillingen. Bogens synsvinkel er ensidigt politiets synsvinkel, og det fører nogle steder til konklusioner, som er mildt sagt overraskende for den, der selv har oplevet denne periode på nært hold.

Bogen savner aldeles beretninger fra eller interviews med personer, der blev anholdt og afhørt af det danske politi. Sådanne interviews ville have givet en rimelig afbalancering af de synspunkter, som ledende politifolk citeres for i bogen, og som er fremsat efter besættelsens ophør.

Min baggrund for at udtale mig om Stevnsborgs fremstilling af den ovenfor nævnte periode er først og fremmest, at jeg den 1.2.1943 som nybagt kandidat blev ansat som sekretær hos Statsadvokaten for særlige Anliggender, der i denne periode var statsadvokat Troels Hoff. Jeg var beskæftiget i statsadvokaturen det næste halve år.

Det er hævet over enhver tvivl, at statsadvokaturen ikke på nogen måde eller på noget tidspunkt var infiltreret af nazisterne, men det er ligeså klart, at statsadvokaturen var samarbejdspolitikernes forlængede arm. Det arbejde, der ønskedes af regeringen, blev udført loyalt og nidkært.

Når Stevnsborg vi gøre den modsatte opfattelse gældende for så vidt angår årene 1943-44, er han da også ude på tynd is.

Side 416 citerer han "ældre politimænd, som har oplevet besættelsen", og som kan berette om notitser, der aldrig blev skrevet, om rapporter, der afspejler en pro-forma sagsbehandling eller rapporter, der bevidst blev forfalsket. Beviset herfor er alene udtalelser fra en overbetjent, der gjorde tjeneste i statsadvokaturen, og som efter besættelsen viste sig at have været en af de få illoyale medarbejdere, der følte sig mere som modstandsmand end som politimand.

Fremstillingen fortsætter med citat af statsadvokat Troels Hoff, der efter befrielsen blandt andet har udtalt: "Så slette rapporter, som der under besættelsen blev lavet i Stats-

advokatens afdeling, er aldrig før set, d. v. s. slette var de kun fra et politimæssigt synspunkt – nationalt set var de fortrinlige”.

Stevnsborg fortsætter med at skrive ”Lad være at Hoff måske overdriber en kende. Men at fænomenet på den anden side ikke er ren efterrationalisering eller ren myte, lader sig faktisk illustrere”. Stevnsborg anfører ét eksempel, som han kalder ”velbevidnet”. Det drejer sig om rapporter fra et par reservepolitibetjente, som den 18. november 1943 bevogtede 3 jernbanebroer ved Langaa, da disse blev sprængt ved en sabotageaktion. Rapporten om det passerede skildrer dramatisk, hvordan reservepolitibetjentene blev overmandet af 12 skumle personer. I virkeligheden var de en del af aktionsgruppen, hvilket de jo af gode grunde ikke kunne omtale i deres rapport.

En ejendommelig form for bevisførelse! I en retssag ville det ikke række langt.

Det er en af forfatterens hovedteser, at politiet, så længe der blev ført samarbejdspolitik, var loyale over for denne. Denne holdning kan næppe bebrejdes politiet. Skæringsdagen skulle herefter være den 29. august 1943, hvor den danske regering gik af. Men Stevnsborg går et skridt videre, og nævner i bogens epilog, at et holdningskifte hos politiet givetvis kan tidsfæstes til omkring november/december 1942, d. v. s. til det tidspunkt, hvor den danske jurisdiktion brød sammen. Han citerer statsadvokat Troels Hoff for en udtalelse om, at situationen omkring december 1942 pludselig havde ændret sig grundlæggende.

Og hertil må jeg sige, at det stemmer ikke med mine erfaringer fra det halve år fra februar til august 1943, hvor jeg arbejdede i statsadvokaturen. At der var forskel på den behandling professor Ole Chievitz fik i forhold til behandlingen af arbejdsmand Jensen, der var anholdt for sabotage, er ikke særlig interessant. En sådan forskel kan være begrundet i personernes sociale status, og er kendt gennem alle tider. Men det som *jeg kan stå inde for* er, at politiarbejdet rettet mod ikke blot kommunister, men også sabotører uanset om de var kommunister eller ej, var særdeles effektivt. At enkelte politifolk medvirkede med stor ulyst skal naturligvis ikke skjules, men politiledelsen og politiet som korps lagde i hvert fald ikke fingrene imellem. Det for mig mest overraskende var, at Frit Danmark, som blev grundlagt af bl. a. den konservative politiker Christmas Møller, i første halvdel af 1943 blev betragtet som kommunistisk, hvorfor efterforskningen mod Frit Danmark blev iværksat med samme grundighed som over for kommunisterne.

Stevnsborg gør side 432 gældende, at det politimæssige samarbejde mellem danskere og tyskere omkring bekæmpelsen af spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed betragtedes som bortfaldet pr. 29. august 1943. Dette modsiges dog straks efter, idet Stevnsborg med støtte i et cirkulære fra rigspolitichefen af 30. september 1943 indrømmer, at rigspolitichefen ikke ville afvise udrykninger i sabotagesager.

Det er da også en ubestridelig kendsgerning, at der blev foretaget anholdelser efter den 29. august 1943, i nogle tilfælde med en uforståelig kampiver. F. eks. blev der den 30. november 1943 i København af det danske politi anholdt 3 sabotører, der straks blev ført til Antonigades politistation, hvorfra de skulle overføres til Politigården. Deres kammerater planlagde en befrielsesaktion, der skulle foretages i det øjeblik denne overførsel fandt sted. Aktionen resulterede i en voldsom skudveksling mellem dansk politi og sabotørerne, og herunder blev den ene af de anholdte sabotører såret ved et lungeskud. En så aktiv indsats fra politiets side på dette tidspunkt af besættelsen, stemmer dårligt med det billede af politiet, som Stevnsborg tegner i sin bog.

Hertil kan jeg føje en helt personlig oplevelse. I maj 1944, hvor jeg var blevet overflyttet til andet arbejde på Politigården i København, blev jeg anholdt en eftermiddag som sigtet for medvirken i en af modstandsbevægelsens aktioner. Jeg kom i forhør hos en ledende dansk politimand, som lagde et overordentligt stærkt pres på mig, *for at få mig til at acceptere en overførsel til tysk politi*. Dette protesterede jeg selvfølgelig imod, og henviste til den skæbne en kriminalassistent havde fået et par måneder tidligere, hvor han sad i samme situation, og lod sig overføre til det tyske politi, *som beholdt ham*. Efter at jeg var blevet tilbageholdt i henved 24 timer, greb en anden ledende politimand, som jeg havde et personligt bekendtskab med fra min tid i statsadvokaturen, ind i sagen og sørgede for min løsladelse.

Der var altså samarbejde mellem dansk og tysk politi også efter den 29. august 1943, og en analyse af dette samarbejde ville have været af overordentlig interesse. Imidlertid afskærer Stevnsborg sig fra en sådan analyse, når han benægter fakta og gør gældende, at der slet intet samarbejde bestod.

Der er således alvorlige fejl i Stevnsborgs afhandling. Den er båret af en grundholdning, som der ikke er dækning for i besættelsesårenes virkelighed.

Når denne afhandling har kunnet antages til forsvar for doktorgraden, forekommer kravene mig at være særdeles beskedne.

Adresse: Advokat Erling Andresen
Vestergade 12
DK-1456 København K